

Nichols' Lib. Amer. Ms. 203

HIERONYMI
FRACASTORII
SYPHILIS.

HIERONYMUS
FRACASTORIUS.

Natus Veronae 1483. Obijt 1553.

*J. Veronae
Sculpsit*

K Fracastoro (G)
HIERONYMI
FRACASTORII
SYPHILIS.

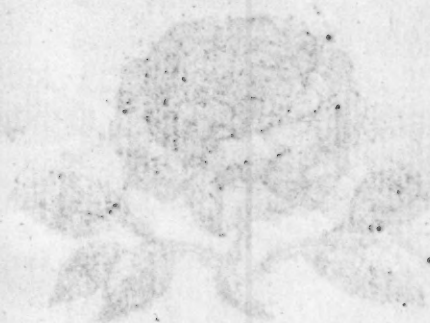
SIVE
MORBUS GALLICUS.

LONDINI:
Apud JONAM BOWYER ad Insigne Rosæ in Coemeterio
Divi Pauli. MDCCXX.

✓

THE
LIBRARY OF
FRANCIS
TYPHILL

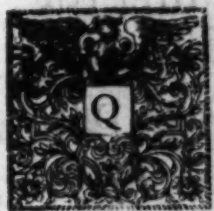

Clarissimo Doctissimoque Viro

RICHARDOMEAD

MEDICINÆ DOCTORI.

UUM Tu, pro eo quo
es in me & mea studia
propenso animo, hoc au-
reum Poema mihi com-
mendasses; ita me ceperunt hu-
jus Veneres & Gratia, ut nun-
quam satis mihi lectum videre-
tur.

tur. At vero conquerenti editiones plerasque recentiores erroribus scatere, ultro ex instructissima tua Bibliotheca rarum editionis ab ipso authore *Verona* anno 1530. evulgatae Exemplar obtulisti; quod non citius sumpsi in manus, quam de recudendo cogitavi; id ratus cum tibi tum publico acceptum fore: Et religio mihi fuit prototypam editionem ea fide exprimere, ut ne latum unguem ab illa recederem; præterquam in tribus versibus, ubi Author, mira hallucinatione, una bis in voce, contra syllabarum quantitatem peccat, nimirum duas priores vocis *resina* corripiendo, cum utraque producat. Has itaque, tuo fretus Judicio, levi mutatione emendavi, cum in authoris editione & in aliis pariter sequentibus hoc modo illi se haberent, *viz.*

L. 2. v. 199. Marcori *resinosa* solent
obfistere putri.

v. 428. Et laricis *resina* aeriae:
sunt qui unguen e-
quinum

L. 3. v. 41. Robora, quæ *resinam*
sudant incensa tena-
cem:

Nec dubito, quin gratiam, si pos-
sint talia curare, habituri sint ip-
sius manes. Vale: & me, quod
facis, ama

Tui Observantissimum

CAROLUM PETERS.

ERRATA.

Lib. 1. v. 104. lege *visam*. Lib. 2. v. 195. lege *religia*. v. 340. lege
emina. v. 375. lege *quam maxima*. Lib. 3. v. 187. lege *nostro*. v. 267.
lege *firpe*.

CAROLUS PETERS

HIERONYMI
FRACASTORII

SYPHILIS,

SIVE

MORBUS GALLICUS,

AD

PETRUM BEMBUM.

LIBER PRIMUS.

QUI casus rerum varii, quæ semina morbum
Insuetum, nec longa ulli per secula visum
Attulerint : nostra qui tempestate per omnem
Europam, partimque Asiæ, Libyæque per urbes
Sæviit : in Latium vero per tristia bella

B

Gallorum

21 SYPHILIS.

Gallorum irrupit, nomenque a gente recepit:
Necnon & quæ cura, & opis quid comperit usus,
Magnaque in angustis hominum solertia rebus,
Et monstrata Deum auxilia, & data munera coeli,
Hinc canere, & longe secretas quærere causas 10
Aëra per liquidum, & vasti per sydera Olympi
Incipiam: dulci quando novitatis amore
Correptum, placidi naturæ suavibus horti
Floribus invitant, & amantes mira Camoenæ.

BEMBE decus clarum Aufoniæ, si forte vacare 15
Consultis Leo te à magnis paulisper, & alta
Rerum mole finit, totum qua sustinet orbem:
Et juvat ad dulces paulum fecedere Musas:
Ne nostros contemne orfus, medicumque laborem, 19
Quicquid id est; Deus hæc quondam dignatus Apollo est:
Et parvis quoque rebus inest sua sæpe voluptas:
Scilicet hac tenui rerum sub imagine multum
Naturæ, fatiq; subest, & grandis origo.

Tu mihi, quæ rerum causas, quæ sydera nescis,
Et coeli effectus varios, atque æris oras, 25

Uranie,

SYPHILIS.

3

Uranie, (sic dum puro spatiaris olympe,
 Metirisque vagi lucentes ætheris ignes,
 Concentu tibi divino cita sydera plaudant)
 Ipsa ades, & mecum placidas Dea lude per umbras,
 Dum tenues auræ, dum myrtea sylva canenti 30
 Aspirat, resonatque cavis Benacus ab antris.
 Dic Dea, quæ causæ nobis post secula tanta
 Insolitam peperere luem? num tempore ab illo
 Vesta mari occiduo nostrum pervenit in orbem,
 Ex quo lecta manus solvens de littore Ibero 35
 Ausa fretum tentare, vagiq; incognita ponti est
 Aequora, & orbe alio positas perquirere terras?
 Illic nanque ferunt æterna labe per omnes,
 Id morbi regnare urbes, passimque vagari
 Perpetuo coeli vitio, atque ignoscere paucis. 40
 Commerci ne igitur causa accessisse putandum est
 Delatam contagem ad nos, quæ parva sub ipsis
 Principiis, mox & vires & pabula sensim
 Suscipiens, sese in terras diffuderit omnes?
 Ut sæpe in stipulas cecidit quum forte favilla 45

De face, neglectam pastor quam liquit in arvo,
 Illa quidem tenuis primum, similisque moranti
 Incedit: mox, ut paulatim increvit eundo,
 Tollitur, & victrix messem populatur & agros,
 Vicinumque nemus, flammisque sub æthera jactat: 50
 Dat sonitum longe crepitans Jovis avia sylva,
 Et coelum late circum, campique relucet.

At vero, si rite fidem observata merentur,
 Non ita censendum: nec certe credere par est
 Esse peregrinam nobis, transque æquora vectam 55
 Contagem: quoniam in primis ostendere multos
 Possumus, attactu qui nullius, hanc tamen ipsam
 Sponte sua fensere luem, primique tulere.
 Præterea & tantum terrarum tempore parvo
 Contages non una simul potuisset obire. 60
 Aspice per Latii populos, quique herbida Sagrae
 Pascua, & Ausonios saltus, & Japygis oræ
 Arva colunt: specta, Tiberis qua labitur, & qua
 Eridanus centum fluviis comitatus in æquor,
 Centum urbes rigat, & placidis interfluit undis: 65

Uno

SYMPHLEIS.

5

Uno nomine vides, ut tempore passis in omnes
Sæviit? aut fortiter pariter transigimus unam?

Quinetiam externos eadem per tempora primum
Excepisse ferunt: nec eam cognovit Ibera

Gens prius, ignotum quæ scindere puppibus æquor 70
Ausa fuit, quam quos disternat alta Pyrene,

Atque freta, atque Alpes cingunt, Rhenusque bicornis:
Quam reliqui, quos lata tenet gelida ora sub Arcto.

Tempore non alio Poeni sensistis, & omnes
Qui lætam Ægyptum metitis, fœcundaque Nilo 75

Arva, & palmiferæ sylvas tondetis Idumes.
Quæ quum sic habeant sese, nempe altius isti

Principium labi, rerumque latentior ordo,
(Ni fallor) graviorque subest, & major origo.

c Principio quæque in terris, quæque æthere in alto 80
Atque mari in magno Natura educit in auras,

Cuncta quidem nec forte una, nec legibus iisdem
Proveniunt, sed enim, quorum primordia constant

E paucis, crebro ac passim pars magna creantur:
Rarius ast alia apparent, & non nisi certis 85

Tempo-

Temporibusve, locisve, quibus violentior ortus,
 Et longe sita principia: ac nonnulla prius, quam
 Erumpant tenebris & opaco carcere noctis,
 Mille trahunt annos, spatiosaque secula poscunt.

Tanta vi coeunt genitalia semina in unum.

90

Ergo & morborum quoniam non omnibus una
 Nascendi est ratio, facilis pars maxima visu est,
 Et faciles ortus habet, & primordia praesto.

Rarius emergunt alii, & post tempore longo

Difficiles causas, & inextricabile fatum,

95

Et fero potuere altas superare tenebras.

Sic Elephas sacer Aufoniis incognitus oris,

Sic Lichen latuere diu, quibus accola Nili

Gens tantum, regioque omnis vicina laborat.

De genere hoc est dira lues, quæ nuper in auras 100

Exiit, & tandem sese caligine ab atra

Exemit, duosque ortus, & vincula rupit.

Quam tamen (æternum quoniam dilabitur ævum)

Non semel in terris visum, sed sæpe fuisse

Ducendum est; quamquam nobis nec nomine nota 105

Haftenus

SYPHILIS.

7

Haëtenus illa fuit; quoniam longæva vetustas
Cuncta situ involvens, & res & nomina delet:
Nec monumenta patrum feri videre nepotes.

Oceano tamen in magno sub sole cadente,
Qua misera inventum nuper gens incolit orbem, 110
Passim oritur, nullisque locis non cognita vulgo est,
Usque adeo rerum causæ, atque exordia prima
Et cœlo variare, & longo tempore possunt.
Quodque illic fert sponte aër, & idonea tellus,
Huc tandem annorum nobis longa attulit ætas. 115

Cujus forte suo si cunctas ordine causas
Nôsse cupis, magni primum circumspecte mundi
Quantum hoc infecit vitium, quot adiverit urbes:
Quumque animadvertas tam vastæ semina labis
Esse nec in terræ gremio, nec in æquore posse, 120
Haud dubie tecum flatuas reputesque necesse est,
Principium, sedemque mali consistere in ipso
Aëre, qui terras circum diffunditur omnes,
Qui nobis sese insinuat per corpora ubique,
Suetus & has generi viventum immittere pestes: 125

Aër

Aër quippe pater rerum est, & originis author.
Idem sæpe graves morbos mortalibus affert,
Multimode natus tabescere corpore molli,
Et facile affectus capere, atque inferre receptos.
Nunc vero, quonam ille modo contagia traxit, 130
Accipe: quid mutare queant labentia sæcla.

In primis tum Sol rutilus, tum sydera cuncta
Tellurem, liquidasque auras, atque æquora ponti
Immutant, agitantque: utque ipso sydera cœlo
Mutavere vicem, & fedes liquere priores, 135
Sic elementa modis variis se grandia vertunt.
Aspice, ut, hybernus rapidos ubi flexit in Austrum
Phœbus equos, nostrumque videt depresso orbem,
Bruma riget, duratque gelu; spargitque pruina
Tellurem, & gelida glacie vaga flumina sistit. 140
Idem, ubi nos Cancro propior spectavit ab alto,
Urit agros, arent nemora, & sitientia prata,
Siccaque pulvereis æstas squallescit in arvis.
Nec dubium, quin & noctis nitor, aurea Luna, 144
Cui maria alta, omnis cui rerum obtemperat humor:

Quin

S Y P H I L I S.

9

Quin & Saturni grave fydus, & æquior orbi
 Stella Jovis, quin pulchra Venusque & Martius ignis,
 Ac reliqua astra etiam mutant elementa, trahantque
 Perpetuum, & late magnos dent undique motus:
 Præcipue sedem si quando plurima in unam 150
 Convenere, suo vel multum devia cursu
 Longe alias tenuere vias, hæc scilicet annis
 Pluribus, & rapidi post multa volumina cœli
 Eveniunt, Diis fata modis volventibus istis.
 Ut vero evenisse datum est, numerumque diesque 155
 Exegere suos, præfixaque tempora fatis,
 Proh! quanta aërios tractus, falsa æquora quanta,
 Telluremque manent; alibi quippe omnia late
 Cogentur spatia in nubes, cœlum imbribus omne
 Solvetur, summisque voluti montibus amnes 160
 Præcipites secum sylvas, secum aspera faxes,
 Secum armenta trahent: medius pater impete magno
 Aut Padus, aut Ganges super & nemora alta, domosque
 Turbidus, æquabit pelago freta lata sonante:
 Æstates alibi magnæ condentur, & ipsæ 165

C

Flumina

IO SYPHILIS.

Flumina speluncis flebunt arentia Nymphæ :
 Aut venti cuncta invertent, aut obice clausi
 Excutient tellurem imam, & cum turribus urbes :
 Forſitan & tempus veniet, poſcentibus olim
 Natura, fatiſque Deum, quum non modo tellus 170
 Nunc culta, aut obducta mari, aut deſerta jacebit,
 Verum etiam Sol ipſe novum (quis credere poſſit?)
 Curret iter, ſua nec per tempora diffluet annus ;
 Aſt inſueti æſtus, inſuetaque frigora mundo
 Inſurgent ; & certa dies animalia terris 175
 Monſtrabit nova ; naſcentur pecudeſque feræque
 Sponte ſua ; primaque animas ab origine ſument :
 Forſitan & majora audens producere tellus
 Cœumque, Enceladumque feret, magnumque Typhœa,
 Auſuros patrio ſuperos detrudere cœlo, 180
 Convulſumque Oſſan nemoroſo imponere Olympo.
 Quæ cum perſpicias, nihil eſt, cur tempore certo
 Admirere novis magnum marceſcere morbis
 Aëra, contageſque novas viventibus ægris
 Sydere ſub certo fieri, & per ſecula longa. 185

Bis

SYPHILIS.

II

Bis centum fluxere anni, quum flammea Marte
 Lumina Saturno tristi immiscente, per omnes
 Auroræ populos, per quæ rigat æquora Ganges,
 Insolita exarsit febris, quæ pectore anhelo
 Sanguineum sputum exagitans (miserabile visu) 190
 Quarta luce frequens fato perdebat acerbo:
 Illa eadem Assyriæ gentes, & Perfidos, & quæ
 Euphratem, Tigrimque bibunt, post tempore parvo
 Corripuit, ditescque Arabas, mollemque Canopum:
 Inde Phrygas, inde & miserum trans æquora vecta 195
 Infecit Latium, atque Europa sæviit omni.

Ergo age jam mecum, semper sese æthera circum
 Volventem, superûmque domos, ardentiaque astra
 Contemplare, animumque agitans per cuncta, require,
 Quis status illorum fuerit, quæ signa dedere 200
 Sydera, quid nostris cœlum portenderit annis.
 Hinc etenim tibi forte novæ contagis origo
 Omnis, & eventus tanti via prima patefcet.
 Aspice, candentes magni qua Cancer Olympi
 Excubat ante fores, & brachia pandit aperta; 205

Hinc diræ facies, hinc se diversa malorum
Ostendent portenta; una hac sub parte videbis
Magna coisse simul radiis ardentibus astra,
Et conjuratas sparsisse per aëra flammæ:
Flammæ, quas longe tumultu Sirenis ab alto 210
Prospiciens senior vates, quem diæ per omnes
Cœlicolũmque domos duxit, docuitque futura
Uranie: miseras, inquit, defendite terras
O superi, insolitam video per inania ferri
Illuviem, & magnos cœli tabescere tractus. 215
Bella etiam Europæ miseræ, bella impia, & agros
Ausoniæ passim currentes sanguine cerno.
Dixit, & illa etiam scriptis ventura notavit.

Mos superũ est, ubi sæc'la vagus sol certa peregit,
Ab Jove decerni fata, & cuncta ordine pandi, 220
Quæcunque eventura manent terrasque, polumque;
Quod tempus quum jam nostris venientibus annis
Instaret, rerum summus fator, & superũ rex
Juppiter, acciri socios in rebus agendis
Saturnum, Martemque jubet; bipatentia Cancer 225

Limina

Limina portarum referat, Diisque atria pandit :
 Conveniunt, quibus est fatorum cura gerenda.
 Impiger ante alios flammis ferroque coruscans
 Bellipotens Mavors, animis cui praelia & arma,
 Vindictæque manent, & ovantes sanguine cædes. 230
 Post placidus curru invehctus rex Juppiter aureo
 Insequitur (ni fata obstant) pater omnibus æquus.
 Postremus, longaue via tardatus & annis,
 Falcifer accedit senior, qui haud immemor iræ
 In natum veteris, nato & parere recusans, 235
 Sæpe etiam cessit retro, & vestigia torfit,
 Multa minans, multumque animo indignatus iniquo.
 Juppiter at solio ex alto, quo se solet uno
 Tollere, percenset fata, & ventura resolvit,
 Multum infelicis miserans incommoda terræ, 240
 Bellaque, fortunæque virum, casuraque rerum
 Imperia, & prædas, adaperaque limina morti:
 In primis ignota novi contagia morbi :
 Morbi, qui humanæ nulla mansuescat opis vi.
 Assensere Dei reliqui: concussus Olympus 245
 Intremuit,

Intremuit, tactusque novis defluxibus æther.

Paulatim ærii tractus, & inania lata

Accepere luem, vacuasque insuetus in auras

Marcor iit, coelumque tulit contagia in omne.

Sive quod ardenti tot concurrentibus astris 250

Cum Sole, e pelago multos terraque vapores

Traxerit ignea vis, qui missi tenuibus auris

Correptique novo vitio, contagia visu

Perrara attulerint; aliud sive æthere ab alto

Demissum, late ærias corruperit oras. 255

Quanquam animi haud fallor, quid agat, quoque ordine
Dicere, & in cunctis certas perquirere causas [coelum,

Difficile esse; adeo interdum per tempora longa

Effectus trahit, interdum (quod fallere possit)

Miscentur fors, & varii per singula casus. 260

Nunc age, non id te lateat, super omnia miram

Naturam, & longe variam contagibus esse.

Solis nam sæpe arboribus fit noxius aër,

Et tenerum germen, florumque infecit honorem:

Interdum fegetem, & fata læta, annique labores 265

Corripuit,

Corripuit, scabraque uffit rubigine culmos,
 Et vitiata parens produxit femina tellus.
 Interdum poenas animalia sola dedere,
 Aut multa, aut certa ex ipsis. Memini ipse malignam
 Luxuriam vidisse anni, multoque madentem 270
 Autumnum perflatum Austro, quo protinus omne
 Caprigenum genus e cunctis animantibus unum
 Corruit : a stabulis lætas ad pabula pastor
 Ducebat ; tum forte alta securus in umbra
 Dum caneret, tenuique gregem mulceret avena, 275
 Ecce aliquam tussis subito irrequieta tenebat,
 Nec longe mora mortis erat : nanque acta repente,
 Circum præcipiti lapsu, removensque supremam
 Ore animam, focias inter moribunda cadebat.
 Vere autem (dictu mirum) atque æstate sequenti 280
 Infirmas pecudes, balantumque horrida vulgus
 Pestis febre mala miserum pene abstulit omne.
 Usque adeo varia affecti sunt femina coeli,
 Et variæ rerum species, numerusque vicissim
 Inter mota subest, interque moventia certus. 285

Nonne

Nonne vides, quamvis oculi sint pectore anhelō
 Expositi mollesque magis, non attamen ipsos
 Carpere tabem oculos, sed sese immergere in imum
 Pulmonem? & pomis quanquam sit mollior uva,
 Non tamen iis vitiatur, at ipsa livet ab uva. 290

Nempe alibi vires, alibi sua pabula defunt;
 Ast alibi mora certa, nec ipsa foramina multum
 Non faciunt, hinc densa nimis, nimis inde soluta.

Ergo contagum quoniam natura genusque
 Tam varium est, & multa modis sunt semina miris, 295

Contemplator & hanc, cujus coelestis origo est,
 Quæ, sicut desueta, ita mira erupit in auras.

Illa quidem non muta maris, turbamque natantum,
 Non volucres, non bruta altis errantia sylvis,

Non armenta boum, pecudesve, armentave equorum
 Infecit, sed mente vigens ex omnibus unum 301

Humanum genus, & nostros est pasta sub artus.

Porro homine e toto, quod in ipso sanguine crassum

Et sordens lentore foret, foedissima primum

Corripuit, sese pascens uligine pingui. 305

Tali

Tali se morbus ratione & sanguis habebant.
 Nunc ego te affectus omnes, & signa docebo
 Contagis miseræ; atque utinam concedere tantum
 Musa queat, tantumque velit defendere Apollo,
 Tempora qui longa evolvit, cui carmina curæ, 310
 Hæc multas monumenta dies ut nostra supersint;
 Forte etenim nostros olim legisse nepotes,
 Et signa, & faciem pestis novisse juvabit:
 Namque iterum, quum fata dabunt, labentibus annis
 Tempus erit, cum nocte atra sopita jacebit 315
 Interitu data; mox iterum post secula longa
 Illa eadem exurget, cœlumque aurasque revifet,
 Atque iterum ventura illam mirabitur ætas.

In primis mirum illud erat, quod labe recepta,
 Sæpe tamen quater ipsa suum compleverat orbem 320
 Luna prius, quam signa satis manifesta darentur:
 Scilicet extemplo non sese prodit aperte,
 Ut semel est excepta intus, sed tempore certo
 Delitet, & sensim vires per pabula captat.
 Interea tamen insolito torpore gravati, 325

D

Sponteque

Sponteque languentes animis, & munera obibant
Ægrius, & toto segnes se corpore agebant :
Ille etiam suus ex oculis vigor, & suus ore
Dejectus color haud læta de fronte cadebat ;
Paulatim caries foedis enata pudendis 330
Hinc atque hinc invicta locos, aut inguen edebat ;
Tum manifesta magis vitii se prodere signa :
Nam, simulac puræ fugiens lux alma diei
Cesserat, & noctis tristes induxerat umbras,
Innatusque calor noctu petere intima suetus 335
Liquerat extremum corpus, nec membra fovebat
Obsita mole pigra humorum ; tum vellier artus,
Brachiaque, scapulæque gravi, furæque dolore :
Quippe, ubi per cunctas ierant contagia venas,
Humoresque ipsos, & nutrimenta futura 340
Polluerant, Natura malum secernere sueta
Infectam partem pellebat corpore ab omni
Exterius ; verum crasso quia corpore tarda
Hæc erat, & lentore tenax, multa inter eundum
Hærebat membris exanguibus, atque lacertis ; 345

Inde

Inde graves dabat articulis extenta dolores;
Parte tamen leviori, magisque erumpere nata,
Summa cutis, pulsa, & membrorum extrema petebat:
Protinus informes totum per corpus achores. 349
Rumpebant, faciemque horrendam, & pectora foede
Turpabant: species morbi nova: pustula summæ
Glandis ad effigiem, & pituita marcida pingui,
Tempore quæ multo non post adapertha dehiscens,
Mucosa multum sanie, taboque fluebat:
Quinetiam erodens alte, & se funditus abdens. 355
Corpora pascebat misere: nam sæpius ipsi
Carne sua exutos artus, squalentiaque ossa,
Vidimus, & foedo rosa ora dehiscere hiatu,
Ora, atque exiles reddentia guttura voces.
Ut sæpe aut Cerasis, aut Phyllidis arbore tristi 360
Vidisti pinguem ex udis manare liquorem
Corticibus, mox in lentum durescere gummi;
Haud secus hac sub labe solet per corpora mucor
Diffluere; hinc demum in turpem concrefcere callum.
Unde aliquis ver ætatis, pulchramque juventam 365

Suspirans, & membra oculis deformia torvis
 Prospiciens, foedosque artus, turgentiaque ora,
 Sæpe Deos, sæpe astra miser crudelia dixit.
 Interea dulces somnos, noctisque soporem
 Omnia per terras animalia fessa trahebant ; 370
 Illis nulla quies aderat, sopor omnes in auras
 Fugerat ; iis oriens ingrata Aurora rubebat ;
 Iis inimica dies, inimicaque noctis imago.
 Nulla Ceres illos, Bacchi non ulla juvant
 Munera ; non dulces epulæ, non copia rerum, 375
 Non urbis, non ruris opes, non ulla voluptas ;
 Quamvis sæpe amnes nitidos, jucundaque Tempe,
 Et placidas summis quæfissent montibus auras.
 Diis etiam sparsæque preces, incensaque templis
 Thura, & divitibus decorata altaria donis ; 380
 Dii nullas audire preces, donisve moveri.
 Ipse ego Cœnomanum memini, qua pingua dives
 Pascua Sebina præterfluit Ollius unda,
 Vidisse insignem JUVENEM, quo clarior alter
 Non fuit, Aufonia nec fortunatior omni ; 385

Vix

Vix pubescentis florebat vere juventæ,
Divitiis, proavisque potens, & corpore pulchro;
Cui studia aut pernicious equi compescere cursum,
Aut galeam induere, & pictis splendescere in armis,
Aut juvenile gravi corpus durare palæstra, 390
Venatuque feras agere, & prævertere cervos;
Illum omnes Ollicque Deæ, Eridanique puellæ
Optarunt, nemorumque Deæ, rurisque puellæ;
Omnes optatos fuspilavere hymenæos:
Forfan & ultores superos neglecta vocavit 395
Non nequicquam aliqua, & votis pia numina movit;
Nam nimium fidentem animis, nec tanta timentem
Invasit miserum labes, qua sævior usquam
Nulla fuit, nulla unquam aliis spectabitur annis.
Paulatim ver id nitidum, flos ille juventæ 400
Disperiit, vis illa animi; tum squallida tabes
Artus (horrendum) miseros obduxit, & alte
Grandia turgebant foedis abscessibus ossa:
Ulcera (Proh Divûm pietatem) informia pulchros
Pascebant oculos, & diæ lucis amorem, 405

Pasce-

Pascebantque acri corrosas vulnere nâres.
 Illum Alpes vicinæ, illum vaga flumina flerunt;
 Illum omnes Ollique Deæ, Eridanique puellæ
 Fleverunt, nemorumque Deæ, rurisque puellæ;
 Sebinusque alto gemitum Lacus edidit amne. 410

Ergo hanc per miseras terras Saturnus agebat
 Pestem atrox, nec sæva minus crudelis & ipse
 Miscebat Mavors, conjunctaque fata ferebat:
 Quippe lue hac nascente putem simul omnia diras
 Eumenidas cecinisse fera & crudelia nobis; 415
 Tartareos etiam Barathro (dira omina) ab imo
 Excivisse lacus, Stygiaque ab sede laborem,
 Pestemque, horribilemque famem, bellumque, necemque.

Dii patrii, quorum Aufonia est sub numine, tuque,
 Tu Latii Saturne pater, quid gens tua tantum 420
 Est merita? an quicquam superest dirique gravisque,
 Quod sit inexhaustum nobis? ecquod genus usquam
 Aversum usque adeo coelum tulit? ipsa labores
 Parthenope dic prima tuos, dic funera Regum,
 Et spolia, & prædas, captivæque colla tuorum. 425

An

An stragem infandam memorem, sparsumque cruorem
Gallorumque, Italumque pari discrimine, quum jam
Sanguineum, & defuncta virum, defunctaque equorum
Corpora volventem, cristasque atque arma trahentem
Eridanus pater acciperet rapido agmine Tarrum? 430
Te quoque spumantem, & nostrorum cæde tumentem
Abdua, non multo post tempore, te pater idem
Eridanus gremio infelix suscepit, & altum
Indoluit tecum, & fluvio solatus amico est.

Aufonia infelix, en quo discordia priscam 435
Virtutem, & mundi imperium perduxit avitum:
Angulus anne tui est aliquis, qui barbara non sit
Servitia, & prædas, & tristia funera passus?
Dicite vos, nullos soliti sentire tumultus,
Vitiferi colles, qua flumine pulcher amoeno 440
Erethenus fluit, & plenis lapsurus in æquor
Cornibus, Euganeis properat se jungere lymphis.

O patria, o longum felix, longumque quieta
Ante alias, patria o Divum sanctissima tellus,
Dives opum, foecunda viris, lætissima campis 445

Uberibus

Uberibus, rapidoque Athesi, & Benacide lympa,
 Ærumnas memorare tuas, summamque malorum
 Quis queat, & dictis nostros æquare dolores,
 Et turpes ignominias, & barbara jussa?
 Abde caput Benace, tuo & te conde sub amne, 450
 Victrices nec jam Deus interlabere lauros.

En etiam, ceu nos agerent crudelia nulla,
 Nec lacrymæ, planctusve forent, en dura tot inter,
 Spes Latii, spes & studiorum, & Palladis illa
 Occidit; ereptum Musarum e dulcibus ulnis 455
 Te miserum ante diem crudeli funere MARCE
 ANTONI, ætatis primo sub flore cadentem,
 Vidimus extrema positum Benacide ripa,
 Quam media inter saxa sonans Sarca abluit unda:
 Te ripæ flevere Athesis, te voce vocare 460
 Auditæ per noctem umbræ, manesque Catulli,
 Et patrios mulcere nova dulcedine lucos.

Tempestate illa Aufoniam Rex Gallus opimam
 Vertebat bello, & Ligurem ditione premebat.
 Parte alia, Cæsar ferro superabat & igni 465
 Euganeos,

Euganeos, placidumque Silim, Carnumque rebellem;
Et totum luctus Latium, moerorque tenebat.

LIBER SECUNDUS.

NUNC age, quæ vitæ ratio, quæ cura adhibenda
Perniciem adversus tantam, quid tempore quo-
Conveniat (nostri quæ pars est altera coepti) [que
Expediam, & miranda hominum comperta docebo:
Quippe nova quum re attoniti, multa irrita primum 5
Tentassent, tamen angustis sollertia major
In rebus, crescensque usu experientia longo
Evicere; datumque homini protendere longe
Auxilia, & certis pestem compescere vinc'lis,
Victorem & sese claras attollere in auras. 10
Credo equidem & quædam nobis divinitus esse
Inventa, ignaros fatis ducentibus ipsis;
Nam quanquam fera tempestas, & iniqua fuerunt
Sydera, non tamen omnino præsentia Divûm
Abfuit a nobis, placidi & clementia coeli. 15

E

Si

Si morbum insolitum, si dura & tristia bella
 Vidimus, & sparsos dominorum cæde Penates,
 Oppidaque, incensasque urbes, subverſaque regna,
 Et templa, & raptis temerata altaria ſacris;
 Flumina deſectas ſi perrumpentia ripas 20
 Evertere fata, & mediis nemora eruta in undis,
 Et pecora, & domini, correptaque rura natârunt;
 Obſeditque inimica ipſas penuria terras;
 Hæc eadem tamen, hæc ætas (quod fata negârunt
 Antiquis) totum potuit ſulcare carinis 25
 Id pelagi, immenſum quod circuit Amphitrite.
 Nec viſum ſatis, extremo ex Atlante repoſtos
 Heſperidum penetrare ſinus, Præſſumque ſub Arcto
 Inſpectare alia, præruptaque littora Rhapti, 29
 Atque Arabo advehere, & Carmano ex æquore merces,
 Auroræ ſed itum in populos Titanidis uſque eſt
 Supra Indum, Gangemque ſupra, qua terminus olim
 Catygare noti orbis erat: ſuperata Cyambe,
 Et dites Ebena, & felices Macere ſylvæ.
 Denique & a noſtro diverſum gentibus orbem, 35
 Diverſum

Diversum coelo, & clarum majoribus astris,
 Remigio audaci attigimus, ducentibus & Diis.
 Vidimus & Vatem egregium, cui pulchra canenti
 Parthenope, placidusque cavo Sebethus ab antro
 .Plauferunt, umbræque sacri manesque Maronis; 40
 Qui magnos stellarum orbes cantavit, & hortos
 Hesperidum, coelique omnes variabilis oras.
 Te verò ut taceam, atque alios, quos fama futura
 Post mutos cineres, quos & venientia sec'la
 Antiquis conferre volent, at BEMBE tacendus, 45
 Inter dona Deum nobis data, non erit unquam
 Magnanimus LEO, quo Latium, quo maxima Roma
 Attollit caput alta, paterque ex aggere Tiberis
 Assurgit, Romæque fremens gratatur ovanti.
 Cujus ab auspiciis jam nunc mala sydera mundo 50
 Cessere, & læto regnat jam Juppiter orbe,
 Puraque pacatum diffundit lumina coelum.
 Unus, qui æumnas post tot, longosque labores,
 Dulcia jam profugas revocavit ad otia Musas,
 Et leges Latio antiquas, rectumque piumque 55

Restituit; qui iusta animo jam concipit arma
Pro re Romana, pro religione Deorum.

Unde etiam Euphrates, etiam late ostia Nili,
Et tantum Euxini nomen tremit unda refusi,

Atque Ægæa suos confugit Doris in Isthmos. 60

Ergo, alii dum tanta canent, dumque illius acta
Inclyta component, dum forte accingeris & tu
Condere, & æternis victurum intexere chartis;

Nos, quos fata vocant haud tanta ad munera, lusus
Inceptos, quantum tenuis fert Musa, sequamur. 65

Principio, quoniam affecti non sanguinis una
Est ratio, tibi sit morbo spes major in illo,

Sanguine qui infedit puro: verum, quibus atra
Bile tument, spissoque resultant sanguine venæ,

Major in iis labor est, pestisque tenacius hæret. 70

Quare operæ pretium est validis atque acribus uti
Omnibus hos contra, miseris nec parcere membris.

Quinetiam meliora sibi promittere cuncta

Ille potest, qui principiis novisse sub ipsis

Serpentem tacite valuit per viscera labem: 75

Nanque,

Nanque, ubi pasta diu, vires per pabula longa
Auxerit, & jam se vitium firmaverit intra,
Heu! quanto tibi libertas speranda labore est.

Ergo omnem impendes operam te opponere parvis
Principiis, memorique animo hæc præcepta reconde. 80

In primis, ego non omni te assuescere coelo
Exhorter; fuge perpetuo quod flatur ab Austro,
Quod coeno, immundæque grave est sudore paludis.

Protenti potius campi mihi, liber & agri
Tractus, & apricis placeant in collibus auræ, 85

Et molles Zephyri, pulsusque Aquilonibus ær;
Hic (jubeo) tibi nulla quies, nulla otia funto.

Rumpe moras, agita assiduis venatibus apros
Impiger, assiduis agita venatibus urfos.

Nec tibi sit labor ærii cursu ardua montis 90
Vincenti, rapidum in valles deflectere cervum,

Et longa lustrare altos indagine saltus.

Vidi ego sæpe malum, qui jam sudoribus omne
Finisset, sylvisque luem liquisset in altis.

Sed nec turpe puta dextram summittere aratro, 95

Et

Et longum trahere incurvo sub vomere sulcum;
Neve bidente solum, & duras proscindere glebas,
Et valida aëriam quercum exturbare bipenni,
Atque imis altam eruere ab radicibus ornum.
Quinetiam, exercere domi quo te quoque possis, 100
Parvam mane pilam versa mihi, vespere versa,
Et saltu, & dura potes exudare palæstra.
Vince malum; nec te fallat, quod desidis otî
Assidue desiderium, lectique sequetur.
Tu lecto ne crede, gravi ne crede sopori; 105
His alitur vitium, & placidæ sub imagine pacis
Decipit, e dulcique trahit fomenta quiete.
Necnon interea effugito quæ tristia mentem
Sollicitant; procul esse jube curasque, metumque
Pallentem, ultricesque iras, omnemque Minervæ 110
Addictum studiis animum; sed carmina, sed te
Delectent juvenumque chori, mistæque puellæ.
Parce tamen Veneri, mollesque, ante omnia, vita
Concubitus, nihil est nocuum magis; odit & ipsa.
Pulchra Venus, teneræ contagem odere puellæ. 115

Quod

Quod sequitur, victus ratio tibi maxima habenda est;
Nec fit cura tibi, neve observantia major;
Principio quoscunque amnes, quascunque paludes,
Quosque lacus liquidi pascunt, quosque æquora pisces,
Omne genus procul amoveo. Sunt, quos tamen usus
Liberius, quum res cogit, concedere possit. 121
Omnibus his est alba caro, non dura tenaxque,
Quos petraë, & fluviorum adversa marisque fatigant.
Tales nant pelago Phycides, rutilæque per undas
Aurataë, Gobiique, & amantes saxea Percæ. 125
Talis dulcissimum fluviorum Scarus ad ora
Soluta saxa inter depastas ruminat herbas.
Sed neque, quæ stagnis volucres, quæque amnibus altis
Degere ament, liquidisque cibum perquirere in undis,
Laudârim; tibi pinguis Anas, tibi crudior Anser 130
Vitetur, potiusque vigil Capitolia fervet:
Viteturque gravi Coturnix tarda sagina.
Tu teneros Lactes, tu pandæ abdomina Porcæ,
Porcæ heu terga fuge, & lumbis ne vescere aprinis,
Venatu quamvis toties confeceris Apros. 135

Quin

Quin neque te crudus Cucumis, non Tubera captent,
Neve famem Cinara, Bulbifve falacibus exple.

Non placeat mihi Lactis amor, non usus Aceti,

Non fumosa mero spumantia pocula Baccho,

Qualia Cynæi colles, campique Falerni, 140

Et Pucinus ager mittunt: aut qualia nostris

Rhetica dat parvo de collibus uva racemo.

Nempe Sabina magis placeant, dilutaque tellus

Quæ tulit, & multo domuerunt Naiades amne.

At, tibi si ex horto victus, mensæque Deorum 145

Sunt animo, atque olerum simplex & inempta voluptas,

Non Mentæ virides, non læta Sifymbria defunt,

Intybaque, & toto florentes frigore Sonchi,

Et Sia fontanis semper gaudentia rivis,

Et Thymbræ suaves, & odoriferæ Calaminthæ: 150

Læta Meliphylla, & riguo Buglossus ab horto

Carphantur, plenisque ferax Erucula palmis,

Atque Olus, atque Rumex, & falsi gramina Chrithmi.

Ipse Lupum dumeta ferent; hinc collige primos

Asparagos, Albæ Asparagos hinc collige Vitis, 155

Quum

Quum nondum explicuit ramos, umbracula nondum
Texuit, & virides jussit pendere corymbos.

Singula sed longum est, nec percensere necesse;

Jamque aliud vocor ad munus, juvat in nova Musas

Naturæ nemora Aoniis deducere ab umbris: 160

Unde mihi si non è lauro intexere fronti

Serta volent, tantaque caput cinxisse corona,

At saltem ob servata hominum tot millia, dignum

Censuerint querna redimiri tempora fronde.

Vere novo, si quem morbus tenet, aut & in ipso 165

Autumno, si firma ætas, si sanguis abundat,

Regalem, mediamve lacerti incidere venam

Proderit, atque extra foedatum haurire cruorem.

Præterea, quocunque habeat te tempore pestis,

Corruptum humorem, & contagem educere turpem 170

Ne pigeat, faciliq; luem deponere ab alvo:

Ante tamen ducenda para: Concreta resolve,

Et crassa attenua, & lentore tenacia frange.

Ergo Coryciumque Thymum sit cura, Thymumque

Pamphylium, Thymbræ similis qui durior exit, 175

Prima tibi coxisse, Lupique volubile gramen,
Foeniculumque, Apiumque, & amari germina Capni.
His Polyporum hirtos imitata Filicula cirros
Additur, & lymphis tangi renuens Adiantus:
His sterile Asplenium, his pictam Phyllitida junge: 180
Quorum ubi decoctum permultis ante diebus
Ebiberis, crudumque humorem incoxeris omnem;
Tum Scilla medicare acri, & Colocynthide amara,
Helleboroque gravi, necnon quæ in littore surgens,
Qua ludit maris unda, ter evariata colorem, 185
Ter flores mutata die rem nomine signat,
Herba potens radice; suum cui Zinziber adde:
Adde etiam anguineum Cucumin, Nabathæaque Thura,
Myrrhamque, Bdelenque, Hammoniacique liquorem,
Et lacrymam Panaceam, & dulci Colchica bulbo. 190
His actis, si forte tibi frigentia corda,
Et molles animi fuerint, nec acerba placebit
In primis tentare, brevique extinguere pestem,
Sed placidis agere, & per tempora lenibus uti:
Tum superest tibi cura animum ad fomenta relictæ 195
Vertere,

Vertere, contagisque ad tenuia semina cæcæ,

Illa quidem consueta modis inserpere miris.

Profuerint igitur, quæque exiccantia, quæque

Resinosa solent Marcori obsistere putri.

Tales sunt Myrrhæ lacrymæ, sunt talia Thura, 200

Cedrusque, Aspalathusque, immortalisque Cupressus,

Et bene cum Calamo spirans redolente Cyperus.

Ergo nec desint Casiæ, nec desit Amomum,

Macerve, Aggalocumve tibi, nec Cinnama odora.

Est etiam in pratis illud, juxtaque paludes 205

Scordion, omnigenis quod tantum obitare venenis,

Contagique solet, parvo quærenda labore

Herba tibi: vires ipsa comis imitata Chamædryn,

Flore rubens, referensque Alli cum voce saporem:

Aurora nascente, hujus frondemque comantem 210

Radicesque coque, atque haustu te proluce largo.

Sed neque carminibus neglecta filebere nostris

Hesperidum decus, & Medarum gloria Citre

Sylvarum: Si forte sacris cantata Poëtis, 214

Parte quoque hac medicam non dedignabere Musam:

Sic tibi sit semper viridis coma, semper opaca,
Semper flore novo redolens: Sis semper onusta
Per viridem pomis sylvam pendentibus aureis.
Ergo, ubi nitendum est cæcis te opponere morbi
Seminibus, vi mira arbor Cythereâ præstat. 220
Quippe illam Cytherea, suum dum plorat Adonim,
Munere donavit multo, & virtutibus auxit.

Quorundam inventum est, vitrei intra concava vasis,
Cui collum oblongum est, venter turgescit in orbem,
Aut Hederæ folia, aut Ida mittente maniplos 225
Dictamni, Illyricamve Irim, Thamnive nigram
Radicem, aut Inulas coquere: In sublime solutus
Effertur vapor, & tenuis vacua omnia complet:
Ast, ubi frigenti occurssavit ab aëre vitro,
Cogitur, & rorem liquidus densatur in udum, 230
Decurritque vagis per aperta canalia rivis.
Destillantis aquæ cyathum sub lumina prima
Luciferi potare jubent, stratisque parare
Sudorem: Nec certe ab re: Vis utilis olli est
Reliquias morbi tenues dispergere in auras. 235

Interea,

Interea, si membra dolor convulsa malignus
Torqueat, Oesypo propera lenire dolorem,
Mastichinoque oleo: Lentum quibus Anseris Unguen,
Emulsumque potes Lini de femine mucum, 239
Narcissumque, Inulamque, liquentiaque addere Mella,
Coryciumque Crocum & vilem componere Amurcam.
At, fauces atque ora malus si eroserit Herpes,
Tange Nitro, & viridi medicata Æruginè lymphæ
Semina inure mala, & serpentem interfice pestem.

Verum ipsos ope non alia consumere Achores, 245
Urentum quam vi, poteris, quibus addere debes
Pingue aliquid quod secum intus siccantia portet.
Hæc eadem, & miseros artus si qua ulcera pascunt,
Tollere, concretosque valebunt solvere callos.

Si vero aut hæc nequicquam tentasse videbis, 250
Aut vires animique valent ad fortia quæque,
Nec differre cupis, quin te committere acerbis
Festines, diramque brevi consumere Pestem,
Hinc alia inventa expediam, quæ tristia quanto
Sunt magis, hoc tanto citius finire labores, 255

Ærumnasque

Ærumnasque mali poterunt: Quippe effera labes
 Inter prima tenax, & multo fomite vivax,
 Nedum se haud vinci placidis & mitibus, at nec
 Tractari finit, & mansuescere dura repugnat.
 Sunt igitur Styracem in primis qui, Cinnabarinque 260
 Et Minium, & Stymmi agglomerant, & Thura minuta,
 Quorum suffitu pertingunt corpus acerbo,
 Absumuntque luem miseram, & contagia dira:
 At vero & partim durum est medicamen & acre,
 Partim etiam fallax, quo faucibus angit in ipsis 265
 Spiritus, eluctansque animam vix continet ægram.
 Quocirca totum ad corpus nemo audeat uti
 Judice me: certis fortasse erit utile membris,
 Quæ Papulæ informes, Chironiaque ulcera pascunt.
 Argento melius persolvunt omnia vivo 270
 Pars major: Miranda etenim vis insita in illo est:
 Sive quod id natum est subito frigusque caloremque
 Excipere, unde in se nostrum cito contrahit ignem,
 Quodque est condensum, humores dissolvit, agitque
 Fortius, ut candens ferrum flamma acrius urit: 275
 Sive

Sive acres, unde id constat compagine mira,
Particulæ nexuque suo vinculisque solutæ
Introrsum, ut potuere seorsum in corpora ferri,
Colliquant concreta, & semina pestis inurunt,
Sive aliam vim fata illi, & natura dedere; 280
Cujus & inventum medicamen munere Divûm
Digressus referam. Quis enim admiranda Deorum
Munera prætereat? Syriæ nam forte sub altis
Vallibus, umbrosi nemora inter glauca Salicti,
Callirhoë qua fonte sonans decurrit amœno, 285
Fama est cultorem Diis sacri agrestibus horti,
Cultorem nemorum, sectatoremque ferarum,
Ilcea, labe gravem tanta, dum molle cyperum,
Et Casiam, & sylvam late fragrantis amomi
Irrigat, hæc orâsse Deos, & talia fatum. 290

Dii, quos ipse diu colui, tuque optima tristes
Callirhoë, quæ sancta soles depellere morbos,
Cui nuper ramosa ferens ego cornua cervi
Aëria victor fixi capita horrida quercu:
Dii mihi crudelem misero si tollere pestem 295

Hanc

Hanc dabit, quæ me afflicta noctesque diesque,
 Ipse ego purpureas, ipse albas veris & horti
 Primitias, vobis Violas, ego Lilia vobis
 Alba legam, primasque Rosas, primosque Hyacinthos,
 Vestraque odoratis onerabo altaria fertis. 300
 Gramen erat juxta viridans, Sic fatus, ut æstu
 Fessus erat, viridi defecit graminis herba.
 Hic Dea, vicino quæ sese fonte lavabat,
 Callirhoë liquido ex antro per lubrica musco
 Saxa fluens, juveni dulci blandita fufurro, 305
 Lethæum immisit somnum, sparsitque sopore
 Graminea in ripa, & Salicum nemus inter opacum;
 Atque illi visa est sacro se flumine tollens
 In somnis coram esse, pia & sic voce locuta.
 Ilce, in extremo Diis tandem audite labore, 310
 Cura mei, tibi nulla salus, quacunque videt Sol,
 Speranda est terram magnam super: hoc tibi poenæ
 Dat Trivia, & precibus Triviæ exoratus Apollo,
 Ob sacrum jaculo percussum ad flumina cervum,
 Et nostris affixa tibi capita horrida truncis: 315

Nam

Nam postquam illa feram exanimem per gramina vidit
Abscisso capite, & sacro sparsa arva cruore,
Omnibus ingemuit sylvis, dirumque precata est
Authori. Oranti Latous tanta sorori
Affuit, & pestem misero immisere nefandam, 320
Durus uterque tibi: quin & quacunque videt Sol,
Interdixit opem: quare tellure sub ima,
Si qua salus superest, cæca sub nocte petenda est.
Est specus arboribus tectum, atque horrore verendum,
Vicina sub rupe, Jovis qua plurima sylva 325
Accubat, & raucum reddit coma Cedria murmur.
Huc, ubi se primis Aurora emittet ab undis,
Ire para, & nigrantem ipsis in faucibus Agnam
Mactato supplex, atque Ops tibi maxima, dic, hanc,
Dic, ferio: nigram tum Noctem, umbrasque silentes, 330
Umbrarumque Deos, ignotaque numina Nymphas
Et Thyā venerare, atræ & nidore Cupressi.
Hic tibi narranti causam, auxiliumque vocanti
Haud aberit Dea, quæ cæcæ in penetralia terræ
Deducat te sancta, & opem tibi sedula præstet: 335

Surge age, nec vani speciem tibi concipe fomni :

Illa ego sum, quæ culta vago per pingua fonte

Dilabor, Dea vicinis tibi cognita ab undis :

Sic ait, & se cæruleo cita condidit amne.

Ille autem, ut placidus cessit fopor, omnia lætus 340

Accipit, & Nympham precibus veneratur amicam.

O! sequor, O! quocunque vocas, pulcherrima fontis

Vicini Dea Callirhoë. Tum, postera primum

Exurgens Aurora, suos ubi protulit ortus,

Monstratum Jovis in sylva sub rupibus altis 345

Antrum ingens petit, & nigrantem tergora primo

Vestibulo sistit pecudem, magnæque tremementem

Maestat Opi: tibi que, inquit, ego hanc Ops maxima maesto;

Tum Noctem, Noctisque Deas, ignota precatur 350

Numina: jamque simul Thyan, atramque Cupressum

Urebat, quum vox terræ revoluta cavernis

Longe audita sacras Nympharum perculit aures:

Nympharum, quibus æra solo sunt condita curæ.

Extemplo commotæ omnes, ac cœpta reponunt,

*Sulphureos forte ut latices, & flumina vivi 355

Argenti

Argenti, mox, unde nitens concrefceret aurum,
 Tractabant, gelidoque prementes fonte coquebant:
 Centum ignis spissi radios, centum ætheris usti,
 Bis centum concretorum terræque marisque
 Miscuerant, nostros fugientia semina visus. 360

At Lipare, Lipare, argenti cui semina & auri
 Cura data, & sacrum flammis adolere bitumen,
 Continuo obscuræ latebrofa per avia terræ
 Ilcea adit, firmanfque animum sic incipit ipfa.

Ilceu (namque tuum nec nomen, nec mihi labes 365
 Ignota est, nec, quid venias) jam corde timorem
 Exue, nequicquam non te huc cariffima mittit
 Callirhoë: tibi parta falus tellure sub ima est:
 Tolle animos, & me per opaca filentia terræ
 Infequere: ipfa adero, & præfenti numine ducam: 370
 Sic ait, & fe antro gradiens præmittit opaco.
 Ille fubit, magnos terræ miratus hiatus,
 Squallentesque fitu æterno, & fine lumine vastas
 Speluncas, terramque meantia flumina fubter.
 Tum Lipare: hoc quodcunque patet, quæ maxima terra

[est, 375

Hunc totum sine luce globum, loca subdita nocti
 Dii habitant: imas retinet Proserpina sedes,
 Flumina supremas, quæ sacris concita ab antris
 In mare per latas abeunt resonantia terras.
 In medio dites Nymphæ, genera unde metalli, 380
 Ærisque, argentique, auri que nitentis origo:
 Quarum ego nunc ad te miserans ipsa una sororum
 Advenio, illa ego, quæ venas per montis hiantes,
 Callirhoë haud ignota tuæ, fumantia mitto
 Sulfura: sic ibant terra & caligine tecti: 385
 Jamque exaudiri crepitantes sulfure flammæ,
 Conclusique ignes, stridentiaque æra caminis.
 Hæc regio est late, variis ubi foeta metallis,
 Virgo ait, est tellus: quorum vos tanta cupido
 Exercet, superas cœli qui cernitis auras. 390
 Hæc loca mille Deæ cæcis habitamus in antris,
 Nocte Deæ & Tellure fatæ, quibus munera mille,
 Mille artes; studium est aliis deducere rivos,
 Scintillas aliis rimari, & sparsa per omnem
 Semina tellurem flammarum, ignisque corusci: 395

Materiam

Materiam miscent aliæ, massamque coërcent
Obicibus, multa & gelidarum inspergine aquarum :
Non procul eruptis fumantia tecta caminis
Ætnæi Cyclopes habent, versantque coquuntque
Vulcano stridente, atque æra sonantia cudunt: 400
Læva hæc abstrusum per iter via ducit ad illos :
Dextera sed sacri fluvii te sistet ad undam,
Argento fluitantem undam, vivoque metallo,
Unde salus speranda. Et jam aurea tecta subibant,
Rorantesque domos spodiis, fuligineque atra 405
Speluncas varie obductas, & sulfure glauco :
Jamque lacus late undantes, liquidoque fluentes
Argento juxta astabant, ripasque tenebant.
Hic tibi tantorum requies inventa laborum,
Subsequitur Lipare, postquam ter flumine vivo 410
Perfusus, sacra vitium omne reliqueris unda.
Sic fatur, simul argenti ter fonte salubri
Perfundit, ter virgineis dat flumina palmis
Membra super, juvenem toto ter corpore lustrat
Mirantem exuvias turpes, & labe maligna 415

Exutos

Exutos artus, pestemque sub amne relictam.

Ergo age, quum primum coeli te purior aër
Accipiet, nitidamque diem, Solemque videbis,
Sacra para, & castam supplex venerare Dianam,
Indigenasque Deos, & numina fontis amici. 420

Sic virgo, & juvenem tanto pro munere grates
Solventem, e nocte ætherias educit in oras,
Dimittitque alacrem, atque optata in lumina reddit.

Accepit nova fama fidem, populosque per omnes
Prodiit haud fallax medicamen: coeptaque primum 425

Misceri argento fluitanti Axungia Porcæ:

Mox etiam Oriciæ simul adjuncta est Terebinthi,
Et Laricis resina tenax: Sunt, qui unguen equinum
Ursinumve adhibent, Bdelæ, Cedrique liquorem.

Nonnulli & Myrrhæ guttas, & mascula Thura 430
Adjiciunt, Miniumque rubens, & Sulfura viva.

Haud vero mihi displiceat, componere si quem

Trita Melampodia, atque arentem juverit Irim,

Galbanaque, & Lasser grave olens, oleumque salubre

Lentisci, atque oleum haud experti Sulphuris ignem. 435

His

His igitur totum oblinere, atque obducere corpus
Ne obscenum, ne turpe puta: per talia morbus
Tollitur, & nihil esse potest obscenius ipso:
Parce tamen capiti, & præcordia mollia vita:
Tum super & vittas astringe, & stuppea nocte 440
Vellera; dein stratis tegmento imponere multo,
Dum sudēs, foedæque fluant per corpora guttæ.
Hæc tibi bis quinis satis est iterasse diebus:
Durum erit: at, quicquid tulerit res ipsa, ferendum est.
Aude animis; tibi certa salus stans limine in ipso 445
Signa dabit: liquefacta mali excrementa videbis
Assidue sputo immundo fluitare per ora,
Et largum ante pedes tibi mirabere flumen:
Ora tamen foeda erodent ulcuscula: sed tu
Lacte fove, & cocto Cytini viridisque Ligustri: 450
Tempore non alio generosi pocula Bacchi
Annuerim sumenda tibi, purumque Falernum,
Et Chia, & pateris spumantia Rhetica largis.
Sed jam age vicinæ victor gratare salutis:
Ultima adest tibi cura, eadem & placidissima, corpus 455
Abluere,

Abluere, & lustrare artus, ac membra piare
 Stoechade, Amaracinisque comis, & Rore marino,
 Verbenaque sacra, & bene olentibus Heracleis.

LIBER TERTIUS.

SED jam me nemora alterius felicia mundi,
 Externique vocant saltus: longe affonat æquor
 Herculeas ultra metas, & littora longe
 Applaudunt semota: mihi nunc magna Deorum
 Munera, & ignoto devector ex orbe canenda 5
 Sancta arbos, quæ sola modum requiemque dolori,
 Et finem dedit ærumnis. Age diva beatum
 Uranie venerare nemus, crinesque revinctam
 Fronde nova, juvet in Medica procedere palla
 Per Latium, & sanctos populis ostendere ramos: 10
 Et juvet haud unquam nostrorum ætate parentum
 Visa prius, nullive unquam memorata referre.
 Unde aliquis forsan novitatis imagine mira
 Captus, & heroas, & grandia dicere facta

Assuetus,

Affuetus, canat auspiciis majoribus ausas 15
 Oceani intacti tentare pericula puppes:
 Nec non & terras varias, & flumina, & urbes,
 Et varias memoret gentes, & monstra reperta:
 Dimensasque plagas, alioque orientia coelo
 Sydera, & insignem stellis majoribus Arcton: 20
 Nec taceat nova bella, omnemque illata per orbem
 Signa novum, & positas leges, & nomina nostra:
 Et canat (auditum quod vix venientia credant
 Secula) quodcunque Oceani complectitur æquor
 Ingens, omne una obitum mensumque carina: 25
 Felix cui tantum dederit Deus; at mihi vires
 Arboris unius satis est, usumque referre:
 Et quo inventa modo fuerit, nostrasque sub auras
 Advena per tantum pelagi pervenerit æquor.
 Oceano in magno, ardenti sub sydere Cancri, 30
 Sol ubi se nobis media jam nocte recondit,
 Hac ignota tenus, tractu jacet insula longo:
 Hispanam gens inventrix cognomine dixit:
 Auri terra ferax: sed longe ditior una

H

Arbore

Arbore, voce vocant patrii sermonis Hyacum: 35
 Ipsa teres, ingensque ingentem vertice ab alto
 Diffundit semper viridem, semperque comantem
 Arbuteis sylvam foliis: Nux parva, sed acris
 Dependet ramis, & plurima frondibus hæret:
 Materia indomita est; dura & pene æmula ferro 40
 Robora, quæ sudant resinam incensa tenacem:
 Dissectæ color haud simplex: in cortice lauri
 Exteriore viret levor, pars altera pallet
 Buxea: at interior nigro suffusca colore est: 44
 Juglandemque, Ebenumque inter: quod si inde ruberet,
 Jam poterat variis æquare coloribus Irim.
 Hanc gens illa colit, studioque educere multo
 Nititur: hac late colles campique patentés,
 Hac omnis vestitur ager: Nec sanctius illis
 Est quicquam, aut potiore usu: Quippe omnis in illa 50
 Spes jacet hanc contra pestem, quæ coelitus illic
 Perpetua est: validos abjecto cortice ramos
 Multa vi tundunt, aut in segmenta minuta
 Elimant, puroque scobes in fonte reponunt,

Dum

Dum bibulas noctemque diemque emaceret humor: 55
Inde coquunt: nec non illos ea cura fatigat,
Vulcano ne forte furens erumpat aquæ vis,
Et superundantem spumam projectet in ignes:
Spuma quippe linunt, si quicquam e corpore toto
Abscedit, si quicquam ægros depascitur artus. 60
Dimidia absumpta, superest quodcunque, reponunt,
Divini laticis, quin & segmenta relicta
Rursus, ut ante, coquunt, addentes suave liquens mel:
Scilicet hunc unum mensis accedere potum
Et lex ipsa jubet gentis, mandatque sacerdos. 65
Servatum at laticem, & decocti pocula primi
Bina die quaque assumunt, quum surgit ab ortu
Lucifer, & sero egreditur quum Vesper Olympo.
Nec prius abfistunt potu, quam menstrua cursum
Luna suum, & totum peragrans perfecit orbem, 70
Fraternalque iterum convenerit æmula bigas.
Interea cæcis sese penetralibus abdunt,
Quo neque vis venti, non halitus æris ullus
Insinuet sese, & gelidis afflatibus obsit.

Quid mirandum æque memorem, super omnia victum 75

Quam tenuem, quam magna sibi jejunia poscant?

Quippe solet fatis esse, ipsum dum corpus alatur:

Dum superet vita, & tantum ne membra fatiscant.

Ne tamen ah! ne tanta time, facer ilicet haustus

Ille modo Ambrosiæ, vires reficitque fovetque, 80

Inque occulta gerit jejunis pabula membris:

Nectare ab epoto binas, non amplius, horas,

Imponunt sese stratis, medicamen ut intro

Large eat, & calido sudorem e corpore ducat.

Interea vacuas pestis vanescit in auras: 85

Et (dictu mirum) apparet jam pustula nulla:

Jamque Nomæ cessere omnes, jam fortia liquit

Membra dolor, primoque redit cum flore juvena:

Et jam Luna suum remeans nova circuit orbem.

Quis Deus hos illis populis monstraverit usus: 90

Qui demum & nobis casus, aut fata tulere

Hos ipsos: unde & sacrae data còpia sylvæ,

Nunc referam. Missæ quæsitum abscondita Nerei

Æquora, in occasum, Solisque cubilia, pinus

Littoribus

Littoribus longe patriis, Calpeque relictis 95
Ibant Oceano in magno, Pontumque secabant,
Ignaræque viæ, & longis erroribus actæ:
Quas circum innumeræ properantes gurgite ab omni,
Ignoti nova monstra maris, Nereïdes udæ
Adnabant, celsas miratæ currere puppes, 100
Salsa super pictis volitantes æquora velis.

Nox erat, & puro fulgebat ab æthere Luna,
Lumina diffundens tremuli per marmora Ponti,
Magnanimus quum tanta heros ad munera fati
Delectus, dux errantis per cœrula classis; 105
Luna, ait, O pelagi cui regna hæc humida parent,
Quæ bis ab aurata curvâsti cornua fronte,
Curva bis explêsti, nobis errantibus ex quo
Non ulla apparet tellus, da littora tandem
Aspicere, & dudum speratos tangere portus, 110
Noctis honos, cœlique decus Latonia virgo.
Audiit orantem Phoebe, delapsaque ab alto
Æthere, se in faciem mutat, Nereïa quali
Cymothoë, Clothoque natant, juxtaque carinam

Astitit,

Astitit, & summo pariter nans æquore fatur: 115

Ne nostræ dubitate rates, lux crastina terras

Ostendet, fidoque dabit succedere portu.

Sed vos littoribus primis ne insistite dudum;

Ultra fata vocant: medio magna insula Ponto

Est Ophyre, huc iter est vobis, hic debita sedes 120

Imperiique caput: simul hæc effata, carinam

Impulit: Illa levi cita dissecat æquora cursu.

Aspirant faciles auræ, & jam clarus ab undis

Surgebat Titan, humiles quum surgere colles

Umbrosi procul, & propior jam terra videri 125

Incipit: acclamant nautæ, terramque salutant,

Terram exoptatam, tum portu & littore amice

Excepti, diis vota piis in littore solvunt:

Quassatasque rates, defessaque corpora curant.

Inde, ubi quarta dies pelago, crepitansque vocavit 130

Vela Notus, remis insurgitur, altaque rursus

Corripiunt maria, & læti freta coerula fulcant.

Linquitur incerto fluitans Anthylia Ponto,

Atque Hagia, atque alta Ammerie, execrataque tellus

Cannibalum,

Cannibalum, & ripa Gyane nemorosa virenti. 135

Protinus innumeræ panduntur turribus altis

Insulæ Oceano in vasto, quas inter, opacis

Undantem sylvis unam, cursuque sonantem

Fluminis aspiciunt, magno qui spumeus alveo

In mare fulgentes auro subvectat arenas. 140

Hujus in ora placet pronas appellere puppes,

Invitant nemora, & dulces e flumine lymphæ.

Jamque solo viridante alacres, ripaque potiti

In primis terram ignotam, Nymphasque salutant

Indigenas, Geniumque loci, teque aurifer Amnis, 145

Quisquis in ora maris nitida perlaberis unda.

Tum duram Cererem, & patrii carchesia Bacchi

Aggere in herbofo expediunt: Dein quærere, si qui

Mortales habitent: Pars fulvam fluminis undam

Mirari, mixtamque auro disquirere arenam. 150

Forte per umbrosos sylvarum plurima ramos

Affidue volitabat avis, quæ picta nitentes

Coeruleo pennas, rostro variata rubenti,

Ibat nativo secura per avia luco.

Has

Has juvenum manus ut sylvas videre per altas, 155
Continuo cava terrificis horrentia bombis
Æra, & flammiferum tormenta imitantia fulmen
Corripiunt, Vulcane tuum, dum Theutonas armas,
Inventum, dum tela Jovis mortalibus affers.
Nec mora, signantes certam sibi quisque volucrem, 160
Inclusam, Salicum cineres, Sulfurque, Nitrumque,
Materiam accendunt servata in recte favilla.
Fomite correpto diffusa repente furit vis
Ignea circumsepta, simulque cita obice rupto
Intrusam impellit glandem: Volat illa per auras 165
Stridula: & exanimes passim per prata jacebant
Dejectæ volucres: magno micat ignibus aër
Cum tonitru, quo sylva omnis, ripæque recurvæ,
Et percussa imo sonuerunt æquora fundo.
Pars avium nemus in densum conterrita, & altos 170
Se recipit scopulos: Quorum de vertice summo
Horrendum una canit (dictu mirabile) & aures
Terrificis implet dictis, ac talibus infit.
Qui Solis violatis aves, sacrasque volantes,

Hesperii,

Hesperii, nunc vos, quæ magnus cantat Apollo, 175
Accipite, & nostro vobis quæ nunciat ore.
Vos quanquam ignari, longum quæsitæ, secundis
Tandem parta Ophyræ tetigistis littora ventis:
Sed non ante novas dabitur summittere terras,
Et longa populos in libertate quietos, 180
Molirique urbes, ritusque ac sacra novare,
Quam vos infandos pelagi terræque labores
Perpeffi, diversa hominum post prælia, multi
Mortua in externa tumuletis corpora terra.
Navibus amiffis pauci patria arva petetis, 185
Frustra alii focios quæretis magna remensi
Æquora: Nec nostra deerunt Cyclopes in orbe.
Ipsa inter sese vestras discordia puppes
In rabiem ferrumque trahet: Nec fera manet vos
Illa dies, foedi ignoto quum corpora morbo 190
Auxilium sylva miseri poscetis ab ista,
Donec poeniteat scelerum: Nec plura loquuta
Horrendum fridens densis sese abdidit umbris.
Ollis ossa rigor subitus percurrit, & omnis

Palluit, ac gelida fugit formidine sanguis: 195
Tum vero sacras volucres, divosque precati,
In primis Solem, & sanctum fervantia lucum
Numina supplicibus venerantur agrestia votis:
Pacem orant, rursusque Ophyren, fluviumque salutant.
Interea e sylvis nigrum genus ora comasque, 200
Ad naves nova turba virum concurrat inermis,
Pectora nudi omnes, evincti frondibus omnes
Paciferis: Tanta qui celsas mole carinas
Mirati, vestesque virum, fulgentiaque arma,
Vix satis expleri possunt: & ab æthere missi 205
Sive homines, sive heroës sint, sive Deorum
Numina, adorantùm ritu, precibusque salutant:
Ante alios ipsum Regem, cui munera læta,
E ripis collectum aurum, & Cerealia dona,
Et patrios fructus, & mella liquentia portant; 210
Vestibus ipsi etiam nostris, & munere multo
Donati, exceptique mero nova gaudia miscent.
Non aliter, quam si mensis, dapibusque Deorum
Mortalis quisquam adscitus, felixque futurus

Hauriat

Hauriat æternum, coelestia pocula, nectar. 215

Ergo, ubi amicitiae securos foedere utrinque

Firmavere animos, habita & commercia gentis,

Ipsi inter sese reges in littore læti

Complexu jungunt dextras, & foedera firmant:

Alter gossipio tenui pectusque femurque 220

Præcinctus, viridi limbum pingente Smaragdo,

Ora niger: Jaculo armatur cui dextera acuto,

Squamosi spoliū sustentat læva Draconis.

Alter at intexto lænam circumdatus auro,

Quam subter rutila arma micant, capiti ærea cassis 225

Insidet, & pictæ volitant in vertice cristæ:

Fulgenti ex auro torques cui candida colla

Cingunt, atque ensis lateri dependet Iberus:

Et jam commixti populi, hospitioque recepti,

Hi tectis domibusque, altis in navibus illi, 230

Lætitia ludisque dies per pocula ducunt.

Forte loco lux festa aderat, Solique parabant

Ultori facere umbroso sacra annua luco.

Hesperiaque, Ophyraque manus convenerat omnis,

Hic convalle cava, ripæ viridantis in herba, 235
 Selectorum ingens numerus, matresque virique
 Confusi, plebs atque patres, puerique senesque
 Aftabant, animis tristes, & corpora foedi,
 Squallentes crustis omnes, taboque fluentes:
 Quos circumfufos albeni in veste sacerdos 240
 Pura lustrat aqua, & ramo frondentis Hyaci.
 Tum niveum ante aras cædit de more juvencum,
 Et juxta positum pastorem sanguine cæsi
 Respergit, pateraue rigat: Solique potenti
 Ad numeros Pæana canit: Nec cætera turba 245
 Non sequitur, mactantque fues, mactantque bidentes,
 Visceribusque veru tostis epulantur in herba.
 Obstupuit gens Europæ ritusque sacrorum,
 Contagemque alio non usquam tempore visam.
 At Dux multa animo tacitus secum ipse volutans, 250
 Hic erat ille, inquit, morbus, (Dii avertite casum)
 Ignotum interpres Phoebi quem dira canebat:
 Tum regem indigenam, (ut sermo fandique facultas
 Jam communis erat) cui sint solennia Divûm,
 Scitatur:

Scitatur : Quid tanta astat convalle sub alta 255
 Languentum miseranda manus? Quid pastor ad aras
 Sacra inter, cæsi respersus sanguine Tauri?
 Quem contra, Hesperiae O heros fortissime pubis,
 Rex ait, hi gentis ritus, hæc sacra quotannis
 Ultori de more Deo celebramus: Origo 260
 Antiqua est, veteresque patrum fecere parentes.
 Quod si externorum mores, hominumque labores
 Audivisse juvat, primæva ab origine causam
 Sacrorum, & pestis miseræ primordia pandam.
 Forsitan Atlantis vestras pervenit ad aures 265
 Nomen, & ex illo generis longo ordine ducti.
 Hac & nos, longa serie, de stripe profecti
 Dicimur, heu quondam felix & chara Deum gens,
 Dum coelum colere, & superis accepta referre
 Majores fuisse boni: Sed, numina postquam 270
 Contemni coeptum est luxu fastuque nepotum;
 Ex illo quæ sint miseros, quantæque secutæ
 Ærumnæ, vix fando unquam comprehendere possem.
 Insula tum prisca Regis de nomine dicta

Ingenti

Ingenti terræ concussa Atlantia motu 275

Corruit, absorpta oceano: Quem mille carinis

Sulcavit toties, terræ regina marisque,

Ex illo & pecudes, & grandia quadrupedantum

Corpora non ullis unquam reparata diebus

Æternum periere: Externaque victima sacris 280

Cæditur, externus nostras cruor imbuit aras.

Tum quoque & hæc infanda lues, quam nostra videtis

Corpora depasci, quam nulli aut denique pauci

Vitamus, Divûm offensis, & Apollinis ira

De coelo demissa omnes grassatur in urbes. 285

Unde hæc sacra nova primum solennia ritu

Instituere patres, quorum hæc perhibetur origo.

Syphilus (ut fama est) ipsa hæc ad flumina pastor

Mille boves, niveas mille hæc per pabula Regi

Alcithoo pascebat oves: Et forte sub ipsum 290

Solstitium urebat sitientes Sirius agros:

Urebat nemora: Et nullas pastoribus umbras

Præbebant sylvæ: Nullum dabat aura levamen.

Ille gregem miseratus, & acri concitus æstu,

Sublimem

SYPHILIS.

63

Sublimem in Solem vultus & lumina tollens, 295

Nam quid Sol te, inquit, rerum patremque Deumque

Dicimus, & sacras vulgus rude ponimus aras,

Maſtatoque bove, & pingui veneramur acerra,

Si noſtri nec cura tibi eſt, nec regia tangunt

Armenta? an potius ſuperos vos arbitrer uri 300

Invidia? mihi mille nivis candore Juvencae,

Mille mihi paſcuntur Oves: Vix eſt tibi Taurus

Unus, vix Aries coelo (ſi vera feruntur)

Unus, & armenti cuſtos Canis arida tanti.

Demens quin potius Regi divina faceſſo? 305

Cui tot agri, tot ſunt populi, cui lata miniſtrant

Æquora, & eſt Superis, ac Sole potentia major:

Ille dabit facilesque auras, frigufque virentum

Dulce feret nemorum armentis, æſtumque levabit.

Sic fatus, mora nulla, ſacras in montibus aras 310

Inſtituit Regi Alcithoo, & divina faceſſit.

Hoc manus agreſtum, hoc paſtorum cætera turba

Exequitur: Dant thura focis incenſa, litantque

Sanguine taurorum, & fumantia viſcera torrent.

Quæ

Quæ postquam Rex, in folio dum forte sederet 315
Subjectos inter populos, turbamque frequentem,
Agnovit, Divûm exhibito gavifus honore,
Non ullum tellure coli, se vindice, numen
Imperat, esse nihil terra se majus in ipsa: 319
Cœlo habitare Deos, nec eorum hoc esse, quod infra est.
Viderat hæc, qui cuncta videt, qui singula lustrat,
Sol pater, atque animo secum indignatus, iniquos
Intorsit radios, & lumine fulsit acerbo:
Aspectu quo Terra parens, correptaque ponti
Æquora, quo tactus viro subcanduit aër. 325
Protinus illuvies terris ignota profanis
Exoritur; primus Regi qui sanguine fuso
Instituit divina, sacrasque in montibus aras,
Syphilus, ostendit turpes per corpus Achores.
Insomnes primus noctes convulsaque membra 330
Sensit, & a primo traxit cognomina morbus,
Syphilidemque ab eo labem dixere coloni.
Et mala jam vulgo cunctas diffusa per urbes
Pestis erat, Regi nec sæva pepercerat ipsi:

Ite ad Ammericen sylva in Cartheside Nympham, 335

Cultricem nemorum Ammericen, quæ maxima luco

Interpres Divûm responsa canebat ab alto:

Scitantur, quæ causa mali, quæ cura superfit.

Illa refert: Spreti vos O! vos numina Solis

Exercent: Nulli fas est se æquare Deorum 340

Mortalem: Date thura Deo, & sua ducite sacra,

Et numen placate, iras non proferet ultra

Quam tulit, æterna est, nec jam revocabilis unquam

Pestis erit: Quicumque solo nascetur in isto,

Sentiet, ille lacus Stygios, fatumque severum 345

Juravit; sed enim, si jam medicamina certa

Expetitis, niveam magnæ mactate juvencam

Junoni, magnæ nigrantem occidite vaccam

Telluri: Illa dabit felicia semina ab alto:

Hæc viridem educet felici e semine sylvam: 350

Unde salus. Simul obticuit, specus intus, & omne

Excussum nemus, & circum stetit horror ubique.

Illi obeunt mandata: Sua ipsi altaria Soli

Instituunt: Niveam Juno tibi magna juvencam;

K

Nigrantem

Nigrantem Tellus mactant tibi maxima vaccam. 355

Mira edam, (at Divos juro, & monumenta parentum)

Hæc sacra, quam nemore hoc toto vos cernitis, arbor,

Ante solo nunquam fuerat quæ cognita in isto,

Protinus e terra virides emittere frondes

Incipit, & magna campis pubescere sylva. 360

Annua confestim Soli facienda sacerdos

Ultori nova sacra canit: Deducitur ipse,

Sorte data, qui pro cunctis cadat unus ad aram,

Syphilus: Et jam farre sacro, vittisque paratis

Purpureo stabat tincturus sanguine cultros: 365

Tutatrix vetuit Juno, & jam mitis Apollo,

Qui meliorem animam miseri pro morte juvenum

Supposuere, feroque solum lavere cruore.

Ergo ejus facti æternum ut monumenta manerent,

Hunc morem antiqui primum statuere quotannis 370

Sacrorum, ille tuum testatur Syphile crimen,

Victima vana, sacras deductus pastor ad aras:

Illa omnis, quam cernis, inops miserandaque turba

Tacta Deo est, veterumque luit commissa parentum.

Cui

Cui votis precibusque piis numerisque sacerdos 375

Conciliat vates Divos, & Apollinis iras.

Lustrati ingentes ramos, & robora sanctæ

Arboris advectant tectis: Libamine cujus

Vi mira infandæ labis contagia pellunt.

Talibus, atque aliis tempus per multa trahebant 380

Diversis populi commisti e partibus orbis.

Interea, Europæ fuerant quæ ad cara remissæ

Littora, jam rursus puppes freta lata remensæ

Mira ferunt: Late (proh fata occulta Deorum)

Contagem Europæ cœlo crebrescere eandem, 385

Attonitasque urbes nullis agitare medelis.

Quinetiam gravior naves it rumor in omnes,

Illo eodem classem morbo, juvenumque teneri

Haud numerum exiguum, & totis tabescere membris.

Ergo haud immemores, diras cecinisse volucres 390

Affore, quum sylva auxilium poscatur ab illa,

Continuo faciles Nymphas, Solemque precati,

Intacti nemoris ramos, & robora ab alto

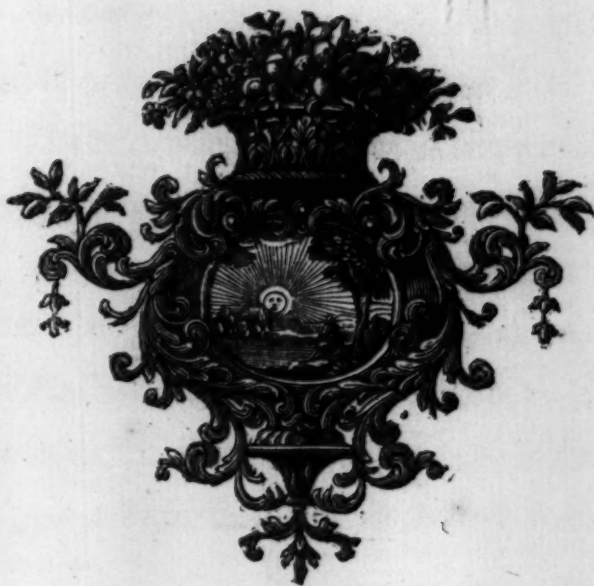
Convectare parant luco, medicataque sumunt

Pocula, pro ritu gentis: Quó munere tandem 395
 Contagem pepulere feram. Quin dona Deorum,
 Haud patriæ obliiti, & felicem ad littora sylvam
 Nostra jubent ferri, cœlo si forsitán isto
 Affimilem pellant labem: Nec fata secundos
 Ipsa negant Zephyros, facilisque aspirat Apollo. 400
 Munera vos Divûm primi accepistis Iberi,
 Præsens mirati auxilium: Nunc cognita Gallis,
 Germanisque, Scythisque, orbe & gavisâ Latino
 Jam nunc Europam vecta est Huyacus in omnem.
 Salve magna Deûm manibus fata, semine sacro, 405
 Pulchra comis, spectata novis virtutibus arbor:
 Spes hominum, externi decus, & nova gloria mundi:
 Fortunata nimis, natam si numina tantum
 Orbe sub hoc, homines inter gentemque Deorum,
 Perpetua sacram voluissent crescere sylva. 410
 Ipsa tamen, si qua nostro te carmine Musæ
 Ferre per ora virûm poterunt, hac tu quoque parte
 Nosceris, cœloque etiam cantabere nostro.
 Si non te Bactra, & tellus extrema sub Arcto,

Non

Non Meroë, Libycisque Ammon combustus arenis, 415
 At Latium, at viridis Benaci ad flumina ripa
 Audiet, & molles Atheſi labente recessus:
 Et ſat erit, ſi te Tiberini ad fluminis undam
 Interdum leget, & referet tua nomina BEMBUS.

F I N I S.

60

SYNOPSIS

Not Metros Libros que son compendio de
Asi como de la historia y geografia
Antes de la presente obra
El presente es el primer tomo
Incluye los libros de la biblia y de la historia

